

K nedožitej storočnici prof. RNDr. Ľudovíta Pastýrika, DrSc.

RNDr. Mária Henselová, CSc.
doc. RNDr. Karol Erdelský, CSc.

Katedra fyziológie rastlín
Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave

Slovenská spoločnosť v minulosti, podobne ako aj dnes, nepriznávala učiteľom také postavenie, ktoré by si právom vzhľadom na svoj význam zaslúžili a aj napriek tomu u nás vyrástlo veľa jedincov, ktorí sa mimoriadne pričínili o rozvoj vzdelanosti a tým aj pokroku. Medzi nich nesporne patrí aj profesor Ľudovít Pastýrik, ktorého storočnicu si pripomenieme 18. augusta tohto roku.

Narodil sa v chudobnej rodine v Budapešti, detstvo prežil v Oslanoch, kam sa vždy rád vracal. Maturoval v roku 1929 na reálnom gymnáziu v Prievidzi a vysokoškolské štúdium v kombinácii prírodopis a zemepis absolvoval v roku 1934 na Prírodovedeckej fakulte Karlovej Univerzity v Prahe. Štúdium pedagogickej kombinácie zanechalo v ňom po celý život mimoriadny vzťah najmä k výchove učiteľov na všetkých stupňoch škôl. Štúdium ukončil vypracovaním dizertačnej práce a získaním titulu doktora prírodných vied. V Prahe pracoval pod vedením biológa svetového mena profesora Bohumila Němca, s ktorým udržiaval vedecký i osobný kontakt až do jeho smrti. Počas svojho štúdia v Prahe nadviazal mnohé vedecké i osobné kontakty, ktoré neskôr uľahčili formovanie biológie aj na Slovensku. Po návrate na Slovensko Dr. Ľ. Pastýrik pôsobil ako stredoškolský profesor na gymnáziách v Handlovej, Trnave a Bratislave.

V roku 1939 prechádza Dr. Ľ. Pastýrik na Univerzitu Komenského, aby v roku 1940 stál pri zrode jej Prírodovedeckej fakulty a spolu s prof. F. Nábělkom aj pri zkladaní Botanického ústavu. Od tohto roku bol jeho život spojený s výchovnou prácou, plodným vedeckým bádáním a enormným organizačným úsilím, a to nielen na pôde Prírodovedeckej fakulty, ale aj v Slovenskej akadémii vied. Po roku 1946 sa zaslúžil o založenie Ústavu fyziológie a biológie rastlín, predchodcu dnešnej Katedry fyziológie rastlín. V roku 1951 bol menovaný riadnym profesorom fyziológie a biológie rastlín.

Prof. Ľ. Pastýrik pôsobil na Prírodovedeckej fakulte UK 42 rokov. Prehľad jeho pedagogickej práce je úctyhodný. Okrem diplomových a rigorózných prác, ktoré viedol a oponoval, sú celé desiatky, vychoval 15 kandidátov vied. Za jeho priamej účasti sa habilitovalo 20 docentov a uskutočnila sa inaugurácia piatich profesorov biológie. Svojou vedeckou a pedagogickou prácou výrazne ovplyvnil rozvoj československej fyziológie rastlín. Svoje bohaté skúsenosti a vedomosti veľmi rád odovzdával mladej vedeckej generácii formou prednášok, učebných

textov či neformálnych diskusií. Jeho prednáškami prešla celá dnešná staršia a stredná generácia slovenských biológov, z ktorých mnohí sú dnes vedúcimi osobnosťami vysokoškolských, vedeckých a ďalších odborných pracovísk na Slovensku.

Okrem pedagogickej činnosti vykonával v rokoch 1950 – 1953 funkciu prorektora Univerzity Komenského a v rokoch 1966 – 1969 bol prodekanom PriF UK. Dve desiatky knižných publikácií a vysokoškolských učebných textov, ktoré napísal, zavŕšila vysokoškolská učebnica Fyziológia rastlín (SPN, Bratislava, 1979), ktorá sa používala celoštátne, a to nielen na prírodovedeckých a pedagogických fakultách, ale aj na poľnohospodárskych školách a v praxi. Nemožno nespomenúť rozsiahle vedecko-pedagogické dielo *Všeobecná botanika*, ktoré napísal spolu so svojim učiteľom Bohumilom Němcom.

Obr. 1 Prof. RNDr. Ľudovít Pastýrik, DrSc. ako deväťdesiatročný

Svoje bohaté skúsenosti o pestovaní marhúľ, ktoré získal na expedícii v Číne spracoval do súborného diela „*Biologické vlastnosti nových marhuľových podpníkov*“ (Biologické práce SAV, Bratislava, 1967). Blízky vzťah k drevinám podnietil prof. L. Pastýrika k angažovanosti pri záchrane a zveľaďovaní dendrologického unikátu – Arboréta v Mlyňanoch. Okrem vedeckých a odborných publikácií prispieval do ovocinárskeho, záhradníckeho a popularizačného časopisov. Písal ľahko, pútavo a bol viackrát hodnotený ako skutočný majster pera. Svoje články dokumentoval vlastnými kvalitnými fotografiami. Jeho populárno-náučné príspevky sa stretávali s veľkým záujmom.

Prof. L. Pastýrik mal tiež veľký podiel na budovaní vedeckých pracovísk v období ich zakladania v SAV. V rokoch 1953 – 1956 bol vedeckým sekretárom Sekcie biologických a lekárskeho vied a v rokoch 1958 – 1966 zastával funkciu riaditeľa Botanického ústavu SAV. V rokoch 1963 – 1966 bol predsedom Vedeckého kolégia špeciálnej biológie SAV a pôsobil aj ako člen Vedeckého kolégia špeciálnej biológie ČSAV. Je nutné spomenúť tiež jeho aktivitu ako predsedu komisie pre udeľovanie vedeckých hodností CSc. a DrSc.

Profesor Pastýrik bol počas svojho života odmenený mnohými vyznamenaniami, cenami a medailami, z ktorých spomenieme aspoň niektoré: Národná cena Slovenska (1949), Ocenenie Ministerstva školstva a kultúry za úsilie v prospech Arboréta Mlyňany (1960), Zlatá medaila UK (1965), zlatá plaketa J. G. Mendela za zásluhy o rozvoj biologických vied (1981), zlatá medaila SAV

(1986), Holubyho pamätná medaila Slovenskej botanickej spoločnosti (2001) a nakoniec najvyššie ocenenie Univerzity Komenského Veľká zlatá medaila UK, ktorú dostal pri príležitosti svojej deväťdesiatky (2001).

Profesor L. Pastýrik pútavým a majstrovským pedagogickým podaním prednášanej látky nezabudnuteľne formoval vedomosti viacerých generácií poslucháčov Prírodovedeckej fakulty. Do srdca všetkých sa zapísal na početných exkurziách, terénnych prácach a v každodennom kontakte, keď prekonával prirodzenú bariéru medzi poslucháčom a učiteľom bezprostrednou srdečnou komunikáciou. Vždy bol jedným z nás, bez toho, že by riskoval prirodzenú autoritu pedagóga. Tento prístup mu umožnil ostať nielen fyzicky ale aj duševne mladým, ako sme ho poznali do posledných dní jeho života. Svojich žiakov sa nikdy nesnažil násilne formovať podľa vlastných predstáv. Len čo študent prejavil záujem pracovať samostatne, snažil sa mu sprostredkovať všetky kontakty a vytvoriť podmienky pre sebarealizáciu. Z úspechov svojich žiakov sa vždy úprimne tešil a zdôrazňoval, že je preňho najväčším zadosťučinením, keď ho jeho žiaci prirodzene prerastajú.

Všetci jeho žiaci a najmä široká učiteľská obec, ktorú formoval si naňho pri jeho storočnici spomínajú s úctou a hlbokou vďakou.

Mária Henselová a Karol Erdelský

Obr. 2 Prof. L. Pastýrik so svojimi žiakmi (zľava: J. Stano, M. Henselová a J. Ivanička)

